

Sun'iy intellektni yuridik amaliyotda qo'lash:imkoniyatlari va qiyinchilklari.

Alimov Muhammadyusuf Alim o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat boshqaruv huquqi magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada sun'iy intellekt ahamiyati hozirgi zamonda qanchalik muhim ekanligi, jahon mamlakatlari sun'iy intellektdan aynan yuridik amaliyotda foydalanayaptimi, agar ular foydalanayotgan bo'lsa aynan qaysi sohada ishlatmoqda, jahon tajribasi Evropa ittifoqi bu to'g'risida yangi qonun ishlab chiqqanligi, Xitoy va Rossiya tajribasi bo'yicha fikr mulohazalar yuritiladi. Bundan tashqari sun'iy intellektning xavfi kelajakda bundan kutilayotgan imkoniyatlar aynan huquq sohasida inson uchun yordamchi bo'la oladimi va uning huquq sohasida aynan vazifalari batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar. Generativ AI, Chat Generativ Pre-Trained Transformer, xatarlar, tartibga solish, innovatsiyalar, xorijiy tajriba, bashoratli huquqiy tahlil

Abstract. In this article, how important is the importance of artificial intelligence in modern times, are the countries of the world using artificial intelligence in legal practice, and if so, in what field are they using it, world experience, the European Union has developed a new law on this. In addition, the danger of artificial intelligence, the opportunities expected from it in the future, whether it can be an assistant for a person in the field of law, and its tasks in the field of law are explained in detail.

Key words. Generative AI, Chat-bot, Generative Pre-Trained Transformer, risks, regulation, innovations, foreign experience.

Kirish

Taxminan 2010 yilda chuqur o'rganish texnologiyasi paydo bo'ldi. (*Deep Learning*), bu kompyuterlarning tasvirlarni tan olish, tovushni qayta ishlash va

qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilagan. 2022-yil 30-noyabrda OpenAI suhbatdosh sun'iy intellekt ChatGPTni ishga tushirdi. Eng so'nggi versiya yangilanishi bilan ChatGPT tabiiy tilni tushunishning ajoyib qobiliyatini namoyish etdi, bu esa mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash va shu bilan mijozlarni qo'llab-quvvatlashni kuchaytirishni istagan kompaniyalar va jismoniy shaxslar uchun jozibali vositaga aylandi. Xitoylik mutaxassisning so'zlariga ko'ra, "ChatGPT AlphaGo tomonidan Go o'yinida Yevropa chempioni mag'lub bo'lganidan so'ng sun'iy intellekt sohasidagi muhim yutuq bo'lib, yirik modellar bilan aqlli hisoblash paradigmasi paydo bo'lganini ko'rsatadi"¹. Generativ AI inson soroviga javoban generativ axborot materiallarini (matn, tasvirlar, videolar va boshqalar) yaratish uchun chuqur o'rganish modellaridan foydalanadigan texnologiya sifatida ta'riflanadi. Generativ AIning paydo bo'lishi inson hayotiga katta ta'sir ko'rsatdi. Jahon mamlakatlari Xitoy bu sohada anchagina islohatlar amalga oshirdi. Rossiya mamlakat konstitutsiyasiga o'zgartirish kiritdi.

GPT-3 uchun o'quv ma'lumotlari matnli ma'lumotlar bo'lib, asosan Internetdagi hamma uchun ochiq ma'lumotlardan olingan. GPT-4, o'z navbatida, matnli ma'lumotlarga qo'shimcha ravishda o'qitish uchun juda ko'p sonli tasvirlardan foydalanadi va shuning uchun ham matn, ham grafik ma'lumotlarni qayta ishlay oladi. "General AI" atamasining paydo bo'lishi aqlni yaratish jarayonida muhim qadamni aks ettiradi. Sun'iy intellekt sohasida biz ishlatadigan uchta asosiy turlari mavjud; *generative AI, deep learning, machine learning*

Isroillik tarixchi Yuval Noah Xararining ta'kidlashicha, tilni manipulyatsiya qilish va yaratish orqali generativ AI insoniyat sivilizatsiyasining operatsion tizimiga bostirib kirdi. Generativ sun'iy intellekt xizmati kuchli avtonom sifatga ega va agar qayta ishlangan ma'lumotlar ishonchli va aniq manbalardan olingan bo'lsa ham, generativ AI xizmatiga asoslangan ma'lumotlarning algoritmik integratsiyasi natijasida noto'g'ri ma'lumotlarning paydo bo'lishini istisno qilib bo'lmaydi. Yana bir xavf

¹ URL: <http://www.zidonghua.com.cn/news/tech/47847.html> (kirish sanasi: 07/06/2023)

shundaki, generativ AIning asosiy ma'lumotlar tuzilmasi hozirda ingliz tilidagi ma'lumotlarga ega va chiqish tarkibi muqarrar ravishda ingliz tilida so'zlashmaydigan mamlakatlar tarixi va madaniyatini boshqacha tushunishga ega [Yuan Qu, 2023: 23]², masalan Xitoy va Rossiya, ba'zida noto'g'ri ma'lumotlar hosil qiladi. Bunday holda, aholi uzoq vaqt davomida qadriyatlarga zid bo'lgan noto'g'ri ma'lumotlarni olgandan so'ng, an'anaviy madaniyat va milliy xususiyatlar haqidagi uzoq muddatli tushunchasini ongsiz ravishda o'zgartirishi mumkin.

Hozirgi kunda bu texnologiyadan biz xususiy sektorda foydalanish afzalliklarini olimlar ilgari surmoqda. NLP imkoniyatlari bilan jihozlangan virtual yordamchilar advokatlarga katta hajmdagi hujjatlar, shartnomalar va kelishuvlarni samaraliroq ko'rib chiqish va tahlil qilishda yordam beradi. Bundan tashqari, ChatGPT va boshqa yirik til modellari yuridik sohaga huquqiy hujjatlarni yaratishni avtomatlashtirishga yordam beradi. Ular hujjatlarni ko'rib chiqish, shartnomalarni tahlil qilish va huquqiy hujjatlarni yaratish, vaqtni tejash va xatolar xavfini kamaytirish kabi takrorlanadigan va ko'p vaqt talab qiladigan operatsiyalarni avtomatlashtirishi mumkin. Ushbu qisqacha ma'lumot uchun intervyu bergan huquqshunoslarning aksariyati AI vositalari tejamkor bo'lishi va advokatlarni zerikarli, vaqt talab qiladigan vazifalardan xalos qilishi mumkinligini tan olishdi. Ba'zi suhbatdoshlar aqlli virtual yordamchilarni ayniqsa shartnoma tuzishda foydali deb bilishadi - advokatlar platformaga ismlar, tomonlar, manzillar va boshqalar kabi ma'lum ma'lumotlarni kiritadilar, so'ngra firmada ishlatiladigan standart bandlar bilan avtomatik shartnoma tuzadi, hatto o'zlarining "uy uslubida" ham, advokatlar

² : <https://www.economist.com/by-invitation/2023/04/28/yuval-noah-harari-argues-that-ai-has-hacked-the-operating-system-of-inson> tsivilizatsiyasi (kirish sanasi: 17.07.2023)
URL: <https://openai.com/blog/chatgpt-plugins> (kirish sanasi: 07/17/2023)

keyinchalik ba'zi fikrlarni o'zgartirishlari kerak bo'ladi. Bundan tashqari AI ning imkoniyatlari

- Diktant uchun ovozi yordamchilar – ovoz bilan faollashtirilgan virtual yordamchilar advokatlarga eslatma olish, hujjatlarni diktant qilish va suhbatlarni yozishda yordam berishi mumkin, bu ayniqsa yo'lda yurgan yuristlar yoki yozishdan ko'ra og'zaki muloqotni afzal ko'radiganlar uchun foydali bo'lishi mumkin.
- Til tarjimasi – xalqaro mijozlar yoki transchegaraviy ishlar bilan shug'ullanuvchi advokatlar uchun yuridik hujjatlar va aloqalarni tarjima qilishga qodir virtual yordamchilar bebaho bo'lishi mumkin.
- Hujjatlarni boshqarish - korporatsiyalarda ko'pincha shartnomalar kabi minglab yoki o'n minglab shunga o'xshash hujjatlar mavjud bo'lib, ular izchillik va ijroni ta'minlash uchun boshqarilishi kerak.

Biroq, AI vositalari yuridik maslahatni o'z zimmasiga olmaydi yoki masalan, sud jarayonlarida hujjatlarni avtomatlashtira olmaydi. Suhbatdan o'tgan advokatlar AI ning qonun loyihasini ishlab chiqishdagi rolini tan olishadi, lekin AI vositalari bu jarayonni muhim nazorat va muvozanatlarsiz bajaradiganligini bilishadi - masalan, AI da'vo arizasini topshirish jarayonini odamlarsiz yakunlamaydi, uni kiritish va tekshirish lozim. AI advokatlarga ular o'rniga vazifalarni bajara oladigan narsa sifatida emas, balki yordam sifatida ko'riladi.

Bashoratli huquqiy tahlil Huquqiy ishda generativ AI uchun imkoniyatlarning eng katta yo'nalishlaridan biri bu axborotni assimilyatsiya qilish va bashoratli tahlil qilishdir. . AI provayderlari guruhi o'sib bormoqda³ yuridik firmalar va korporatsiyalarga o'zlarining maxsus ehtiyojlariga moslashtirilgan o'zlarining tahliliy dasturlarini yaratish uchun qanday vositalar to'plamini taklif qiladi. AI algoritmlari

³ <https://slate.com/technology/2019/06/france-has-banned-judicial-analytics-to-analyze-the-courts.html>

ish natijalarini, sud jarayonlari tendentsiyalarini va istiqbolli tahdidlarni oldindan bilish uchun o'tmishdagi ma'lumotlarni tekshirishi mumkin. Masalan, ma'lum bir sohadagi barcha qarorlarni tahlil qiladigan, ish bo'yicha muayyan masalalarni, shu jumladan ishni ko'rish uchun tayinlangan sudya kabi omillarni kiritadigan va mumkin bo'lgan natijalarni bashorat qiladigan vositalar mavjud.

So'rovnomada qatnashgan Advokatlar sun'iy intellektning quyidagi jihatlarini foydali deb topdilar;

Tahlil va bashorat AI qobiliyatlari bilan jihozlangan ba'zi virtual yordamchilar huquqiy ma'lumotlarni tahlil qilishlari va advokatlarga ish natijalarini bashorat qilish, tendentsiyalarni aniqlash va strategik qarorlar qabul qilishda yordam berishlari mumkin.

Shartnoma tahlili va tegishli tekshiruv: Shartnoma tahliliga ixtisoslashgan virtual yordamchilar shartnomalarni ko'rib chiqishlari, muhim bandlarni belgilashlari va potentsial risklarni aniqlashlari, tranzaksiyalar va muzokaralarda tegishli tekshiruv jarayonlarini tezlashtirishlari mumkin.

Evropa ittifoqi sun'iy intellektga doir 2020-yilda uning Komissiyasi "Sun'iy intellekt: mukammallik va ishonchga Yevropa yondashuvi" mavzusidagi Oq kitobni chiqardi.⁴ Ushbu hujjatga ko'ra, inson huquqlariga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan yuqori xavfli ilovalar Yevropa bozoriga kirishdan oldin sinovdan o'tkazilishi va sertifikatlanishi kerak. 2021-yil aprel oyida Yevropa Komissiyasi sun'iy intellektga oid uyg'unlashtirilgan qoidalarni o'rnatuvchi Yevropa Ittifoqi reglamenti – Sun'iy intellekt to'g'risidagi qonun loyihasini e'lon qildi. 2023-yil 14-iyun kuni Yevropa parlamenti a'zolari "Sun'iy intellekt to'g'risidagi qonun" loyihasini 499 ovoz bilan ma'qulladilar, 28

⁴ manzili: <https://www.prnewswire.com/news-releases/worlds-largest-association-of-computing-professionals-issues-principles-for-generative-ai-technologies-301873472.html> (kirish sanasi: 21.07.2023)

nafari qarshi, 93 nafari betaraf.⁵ Hujjat Evropa Ittifoqiga a'zo davlatlar bilan qonunning yakuniy shakli bo'yicha muhokamalar uchun boshlang'ich nuqta bo'lib xizmat qildi. Yevroparlamentga ko'ra,⁶ sun'iy intellektga oid qonunchilikning qabul qilinishi Yevropa Ittifoqida qo'llaniladigan sun'iy intellekt tizimlari "xavfsiz, shaffof, kuzatilishi mumkin bo'lgan, kamsitilmaydigan va atrof-muhitga zarar etkazmaydigan bo'lishini ta'minlashga qaratilgan. Biroq 2023-yilning 30-iyunida yirik kompaniyalar, jumladan Siemens va Heineken rahbarlari Yevropa komissiyasi va Yevroparlamentga sun'iy intellektni tartibga solish to'g'risidagi qonunga qarshi maktub yo'llashdi⁷. Maktub mualliflari generativ AI haqida ayniqsa xavotirda, chunki yangi qoidalar chatbotlardan foydalanish maqsadidan qat'iy nazar ularni qat'iy tartibga soladi. Xatda aytilishicha, bunday tizimlarni ishlab chiqadigan va joriy qiladigan kompaniyalar nomutanosib ravishda yuqori muvofiqlik xarajatlariga duch keladilar.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, AI larning yangi avlodini ham O'zbekiston huquq tizimiga joriy qilsak biz uchun imkoniyatlar; mablag'ni tejash, big data bilan ishlashni osonlashtirish, vaqtni tejash bular asosiy uning qulayliklari hisoblanadi. Albatta, biz hozir ko'rayotgan huquqiy muammolar aysbergning faqat uchi bo'lishi mumkin, ammo tegishli huquqiy tizimni yaratish generativ AI ni cheklash yoki unga qarshilik ko'rsatish emas, balki uning insoniyat uchun tahdidini minimallashtirishdir. Ayni paytda 2023- yil 31-mayda e'lon qilingan "Xitoy Xalq Respublikasi Davlat Kengashining 2023-yilga mo'ljallangan qonun ijodkorligi rejasi" ilovasida "Sun'iy intellekt to'g'risida"gi qonun loyihasi doimiy qo'mita ko'rib chiqish uchun kiritilishi aytilgan. Bu Suniy intellektning joriy qilinishi natijasida insonlarning ish

⁵ Evropa Parlamenti va Kengashning sun'iy intellekt (sun'iy intellekt akti) bo'yicha uyg'unlashtirilgan qoidalarini belgilovchi va Ittifoqning ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirishlar kiritish to'g'risidagi reglamenti. Mavjud: URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206> (kirish sanasi: 19.07.2023)

⁶ <https://mediacritica.md/ru/golosovanie-v-evropeyskom-parlament/> (kirish sanasi: 20.07.2023)

⁷ <https://ru.euronews.com/my-europe/2023/06/14/ru-eu-artificial-intelligence-vote> (kirish sanasi: 20.07.2023)

soatlari va kunlariga qisqarishini olimlar taxmin qilmoqda. Hozirgidek 8 soat 5 kun ish emas balki uch yoki to'rt kun ish va qolgan vaqtini insonlar o'zlarining shaxsiy ishlari bilan shug'ullanishga imkoniyat yaratilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Vang Yang va Yan Xay: "Risk iteratsiyasi va generativ sun'iy intellektni tartibga solish innovatsiyasi - ChatGPTni misol sifatida olish", ed. 2023 6mín, 14-24-y-y. [Vang Ya., Yan X. Takrorlash xavfi va tartibga solish
2. Evropa Parlamenti va Kengashning sun'iy intellekt (sun'iy intellekt akti) bo'yicha uyg'unlashtirilgan qoidalarini belgilovchi va Ittifoqning ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirishlar kiritish to'g'risidagi reglamenti. Mavjud: URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206> (kirish sanasi: 19.07.2023)
3. <https://mediacritica.md/ru/golosovanie-v-evropeyskom-parlament/> (kirish sanasi: 20.07.2023)
<https://ru.euronews.com/my-europe/2023/06/14/ru-eu-artificial-intelligence-vote> (kirish sanasi: 20.07.2023)
4. Buyuk Britaniya, AQSh, Yevropa Ittifoqi va Xitoyda generativ sun'iy intellekt uchun me'yoriy-huquqiy baza DOI: 10.17323/2072-8166.2023.3.245.267